

כלי שני

נושא זה מעשי מאוד. מדוע כלי שני אינו מבשל? עיינו באות א' ונסו לחלק באופן מהותי בין השיטות השונות. באות ב' נלמד על קלי הבישול. האם קלי הבישול משפיעים על הכלל ש"כלי שני אינו מבשל"? באות ג' נלמד על דברים חריגים שבוודאי אינם קלי הבישול, ולכו"ע יהיה מותר לשים אותם בכלי שני. סברה נוספת להחמיר היא "מחזי כמבשל" – האם אכן יש לחוש לכך? עיינו באותו ד'. כלי שלישי לא הוזכר בגמרא. הלימוד ביחס לכלי שלישי יש בו גם בכדי ללמד על יסוד דין בישול וגם יש בו השלכה מעשית חשובה [אות ה]. בגמרא הוזכרה "יד סולדת". בעל חיי אדם חשש לשיעור נוסף, חם יותר והוא "יד נכווית". מה משמעות הדברים? האם יש לחוש לכך? [אות ו]. באות ז לימדו את סיכום הדברים בשו"ע ובנו"כ. באות ח' תוכלו לראות פוסקים נוספים בני דורנו שהתייחסו להכנת תה בשבת (דבר שכבר הוזכר גם באותיות הקודמות). לימוד משמעותי ומהנה בע"ה, יוסף צבי רימון

- א. **שבת מ:** "אמר רב יצחק בר אבדימי... זהו בישולו"; **תוס' שם ד"ה** ושמע מינה; **רשב"א שבת מ:** ד"ה מביא אדם קיתון, באמצעו, "ועדיין ק"ל לפי גירסת הספרים... שמא יניח שם עד שיתבשל"; **רשב"א מב.** ד"ה אלא נראה "וכלי שני הוא לעולם... שלא נצטננו"; **אור שמח, שבת, פ"ט ה"ב.**
- ב. **קלי הבישול: שבת קמה. משנה "כל שבא בחמין" (רש"י לט.** ד"ה שהדחתו; **רמב"ם פ"ט ה"ב); שבת מב:** "סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין..."; **ר"ן כ.** באלפס ד"ה ומהא שמעינן; **חידושי הר"ן (מוסד הרב קוק. הריטב"א הישן)** מב: ד"ה גמרא מלח; **יראים עמ' קלד.** "ואין בישול תלוי לא בכ"ר.. ומי הוא שאינו מתבשל"; **(אגלי טל** אופה סעיף טז [לד]; מקורות נוספים על כך, עיין בהמשך בהכנת תה).
- ג. **דברים שאינם קלי בישול: המקורות הנ"ל (משנה מב.; משנה מא.; שבת מ:)** לעניין מים, שמן ותבלין; **שו"ע ש"ח, יג; מ"ב ס"ק ל"ט** בסוגריים ד"ה ואח"כ; **שו"ע הרב ש"ח, יב; שש"כ א' הע' קנ-קנב; שו"ת אג"מ ח"ד סימן ע"ד** אות יח; **חזון איש נ"ב, יט.**
- ד. **מיחזי כמבשל: תוס' לט.** ד"ה כל שבא בחמין; **מהרש"א שם [תוס' רע"א** על המשנה, שבת תחילת פרק כ"ב]; **חידושים המיוחסים לר"ן קמה:** ד"ה וכל שלא בא; **מג"א ס"ק טו** וס"ק יט; **מ"ב ס"ק לד.**
- ה. **כלי שלישי: יראים הנ"ל; פמ"ג ש"ח מש"ז ס"ק טו** "ולטבול פת... פת בתוכו"; **מ"ב ס"ק מז;** **שו"ת אג"מ א"ח ח"ד סימן ע"ד** אות טו **[ובחז"א** שיובא להלן בעניין יד נכוות]; **שש"כ הע' קמח;** ושש"כ סעיף נ"ז ובהערות שם.

ו. **יד נכווית: רמב"ם מעשר פ"ג הט"ו; רדב"ז שם; חיי אדם כלל כ', ד [שערי צדק פרק ב', בבית אדם, מצוטט בשביתת השבת, הקדמת מבשל, אות ט]; רמב"ם שבת פכ"ב ה"ו; מ"ב שי"ח ס"ק מח; חז"א, נ"ב ס"ק יט ד"ה ונראה וד"ה ולענין; שש"כ בהערה קנג; שר"ת אג"מ ח"ד סימן ע"ד, בישול אות ד.**

ז. **טור וש"ע סוף סעיף ד' "ואם הוא דבר יבש..."; מ"ב ס"ק לה-לח; מ"ב ס"ק מב-מג.**

ח. **הכנת תה בשבת: [פמ"ג רנ"ג א"א ס"ק מא]; מ"ב שי"ח ס"ק לט; שעה"צ ובה"ל; שש"כ פרק א נז, והע' קסח; ערוך השולחן שי"ח, כח; שר"ת אגרות משה הנ"ל אות טו; שר"ת יחיה דעת ח"ו סימן כ"ב; שר"ת יביע אומר ח"ז סימן מ' (בעיקר מאות ג'); שר"ת תפילה למשה ח"א סימן ל"ג [שר"ת תבואות שמש או"ח סימן ל' וסימן ס"ו]; קצות השולחן או"ח קכ"ד אות נא].**

דבעלמא אינו בישול אף על גב דלגבי שמן הפשירו זה הוא בישולו לא גזרו עליו בכלי שני... והנכון שנאמר שלא התירו להפשיר אלא במקום שאין היד סולדת בו אבל במקום שהיד סולדת בו אפילו להפשיר אסור גזירה שמא יניח שם עד שיתבשל...

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף מב עמוד א וכלי שני הוא לעולם מותר שאינו בא אלא ליד הפשר, ואפילו היו מים שהיד סולדת בהן לאחר שנתערבו צונן לתוכן, אינו מחמת הצונן שיש בו להיות יד סולדת אלא מחמת הראשונים שלא נצטננו.

אור שמח הלכות שבת פרק ט הלכה ב [ב] שהמבשל בתולדות האור כמבשל באור עצמה.

הנה דע דכמה ענינים מצאנו דכח כחו לא חשיב כגופו, והוא לענין רציחה, במכות, דף ח' ע"א, דמאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי ואזיל תמרי וקטיל כו' דהוי כח כחו ופטור, וכן בשבת מצאנו שחייב בזורק מרשות לרשות, וה"נ בזורק ועושה חבורה דמיחייב ע"י כחו, אבל ע"י כחו לא שמענו שיתחייב, וכמו כן גבי זב בעירובין ל"ה ע"א מחמת רעדה ברש"י שם (ד"ה מחמת) דהוי כח כחו יעו"ש, ובזה ביארתי הירושלמי פרק במה מדליקין (שבת פ"ב) הלכה ה', הבעיר וכבה בנפיחה אחת חייב שתיים, פירוש כי היו שתי נרות לפניו, אחת כבויה ואחת דולקת, והבעיר את הכבויה ונמשך האור מהנר הדולק אלי'

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף מ עמוד ב

ועדיין קשה לי לפי גירסת הספרים והיא גירסת של גאונים ז"ל הא דאמרין בסמוך במעשה דר' יצחק בר אבדימי שנכנס אחר רבי לבית המרחץ ואמר לו טול בכלי שני ותן, ואמרין שמע מינה תלת שמע מינה שמן יש בו משום בישול ושמע מינה כלי שני אינו מבשל ושמע מינה הפשרו לא זהו בישולו, אלמא אף על פי שהפשרו לא זהו בישולו, להפשירו בכלי ראשון לא, מפני שלא התירו להפשיר במקום הראוי לבשל גזירה שמא יבשל, אבל רש"י ורבותינו בעלי התוספות ז"ל גורסים שמע מינה הפשרו זהו בישולו, ולפי גירסתם אינו קשה עליו מה שהקשתי.

אבל מכל מקום אין גירסתם עולה יפה דאם איתא מה לי ראשון מה לי שני כל מקום שהוא מתבשל אסור, דלא אמרו כלי ראשון וכלי שני אלא מפני שזה מבשל וזה אינו מבשל, ותנינן (לקמן קמ"ה ב') כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וקולייס האיטפנין שהדחתן זהו גמר מלאכתן, אלמא כל שהוא מתבשל בין בכלי ראשון בין בכלי שני ואפילו בהדחה בעלמא חייב...

ושמא נאמר דכיון דההיא דרבי בחמי טבריא הוה כדאיתא בסמוך ובחמי טבריא אפילו מבשל לגמרי אינו מדאורייתא, לא אסרו אלא בכלי ראשון דבעלמא מבשל, אבל כלי שני כיון דבעלמא אינו מבשל ואף כאן ליכא אלא הפשר

שחום שלהן תולדות אש ע"י חום הקדירה, דהוי חומה כחמי טבריא, ופטור משום מבשל. ובוזה אתי שפיר בדף מ' ע"ב א"ר יצחק ב"א פעם אחת נכנסתי אחר רבי וכו', להניח לו פך שמן באמבטי, ואמר לי טול בכלי שני ותן, שמע מינה שמן יש בו משום בישול, ושמע מינה כלי שני אינו מבשל, ושמע מינה הפשרו זהו בישולו, דלפי גירסא זו קשה טובא, הא נפטר בכלי שני, והוי בישול מעליא גבי שמן, ואיך שרי, ופרש"י, ושמע מינה הפשרו במקום הראוי לבישול, דפירשו המפרשים דכיון דבכלי שני אינו ראוי לבישול אין ההפטר בישול, זה מוזר בטעמו, וכבר תמה על זה בעל מנחת כהן, אכן לפי מה שביארנו אתי שפיר, דכיון דבכלי שני אף דבר המתבשל אינו חייב משום בישול, וכי גזרו בחמי טבריא מידי דבחמי האור היה חייב, אבל כלי שני כיון דבחמי האור ליכא חיובא תו נמי בחמי טבריא מותר, ואי הוי כלי שני מבשל תו הוי גזרינן אטו חמי האור, דיבא לבשל בכלי שני, ואף בכלי ראשון, דכיון דכלי שני גם כן מבשל ככלי ראשון אם כן ראשון ושני חדא גזירה היא, אבל כיון דאינו ראוי לבישול בכלי שני אם כן ההפטר לחודא דרק בשמן הוי בישול שרי בחמי טבריא בכלי שני, ואינו בכלל ענין בישול דגזרו בחמי טבריא אטו חמי האור, דעל כלי שני אין כאן חיוב חטאת על בשולו, והבן היטב, דהוי כמו גזירה לגזירה, דזה הפשירו של שמן אילו הי' כלי ראשון בחמי טבריא אינו אסור אלא משום גזירה, ואלו הי' בכלי שני בחמי האור גם כן אינו חייב אלא משום גזירה, הוי גזירה לגזירה, הכי הוא פירושא דסוגיא, והתוס' פירשו (דף ל"ט ע"א) בד"ה כל שבא בחמין, דהא דקתני מדיחין אותו בחמין מיירי בכלי שני ואפילו הכי תני חוץ מן המליח הישן, שהדחתן זו היא גמר מלאכתן קאי אכלי שני, ואמר שם הדיח חייב חטאת, מדתנא זו היא גמר מלאכתן מוכח דבכלי שני חייב חטאת, דבישול הוי בהדחה בעלמא, ויש לדחות, דמהא דהדחה הוי גמר מלאכה והוי בישול מעליא מוכח דאם הדיח בכלי ראשון חייב חטאת, ודו"ק, ובפרט לפי הך שיטה דמדיחין מכלי ראשון הוא אין סתירה.

ונכבה במקומו, כי כן דרך נר הנדלקת תחת נר אחר, א"ר אבדימי כו' הדא אמרה נפח בכלים ושרבן משלם נזק שלם, ולענין תרנגול קאי, דצרוורות באדם לא אשכחן, דעל היציו מחייב נזק שלם, וכמו שאמרנו בפרק כיצד הרגל ב"ק דף כ"ב ע"א עיין שם ברש"י, וטעמא דאם תחשוב הנפיחה ככחו אם כן הכבוי שהיה ע"י הדלקת הנר התחתונה, שנמשך אליה האור של הנר האחרת ונכבית, אותה נר הוי כמו כח כחו, ויהי' פטור בשבת על הכבוי, ואמאי חייב שתיים, וע"כ דהנפיחה הוי כמו גופו, משום דמגופו קא אתי, והוי הכבוי ע"י כחו, וחייב בשבת, א"כ תרנגול שנפח בכלי ושרבו חייב נזק שלם, וכן אזלא שיטת ירושלמי בבא קמא, דלא כתלמודין דמחשיב זה לצרוורות, ורק בס"ד אמר (שם יח, ב) גבי הטילה גללים כיון דמגופה גרירין, וזה נכון, למדנו מזה דעל כח כחו אינו מתחייב גבי שבת, כיון שכן נראה דאף על גב דתולדה ראשונה הבאה מן האש חייב אם מבשל, מכל מקום על תולדה של התולדה, כמו דבר שנתחמם במים שהוחמו מן האש, כגון ברזל שבא בקדירה חמין ונתחמם, תו אי צלה בו ביצה פטור, דהוי תולדה דתולדה, וכמו שכח כחו לא חשיב כמו גוף הדבר כן תולדת תולדת האש לפי רחוק יחוסה אצל האש נפקע ממנה שם האש, והוי חומה כחום טבעי שאינו מסיבת האש, כמו חמי טבריא, ופוק חזי בפרק כיצד צולין (פסחים) דף ע"ה ע"א שקיל וטרי אם חשיב תולדות אש כאש, ובירושלמי שם (שם ה"ג) דפליגי רבן גמליאל ורבנן יעו"ש, אבל תולדה דתולדת אש לא חשיב אש בשום דוכתא, וז"ב.

וכיון שכן נראה לנו לומר בסברת הש"ס דקדירה דהיא עצמה מהני להבישול, עיין (פסחים) פרק כל שעה כ"ז ע"א דקדירה חשיב גורם, א"כ בכלי שני, אף כי איכא דבר המתבשל בכלי שני, וכלישנא קמא גבי מלח (שבת מב, ב), אם יהיב בכלי שני אינו חייב משום מבשל, דהמים של כלי ראשון הוחמו באור, והוי חום שלהן תולדת אש, ואח"כ מתחמם מתוכם הקדירה הכלי שני, וחום הכלי שני הוי תולדת תולדת האש, וחומה כחמי טבריא, וא"כ המלח מתבשל ע"י חום המים

ובירושלמי (שבת פ"ג ה"ד) מפורש דאינו חייב על בישול בחמין אלא דוקא כי האור מהלך תחתיו, ועיין ר"ן (יט, א בדפי הרי"ף) ולכן אמר דהא דגזרו שלא לבשל בקדירה שהעבירה מרותחת היא הרחקה מדבריהם שלא יבשל ע"ג האור, להכי בכלי שני לא גזרו, ובתלמודין מוכח דחייב בזה, והוי בישול, דאם הדיח חייב חטאת, אף על גב שאין האור מהלך תחתיו, ולכך בקשו בתוס' (שבת מ, ב ד"ה ושמע מינה) טעם אחר לחלק בין כלי ראשון לכלי שני, והשירוי קרבן (ירושלמי שם ד"ה כאן) נדחק בחנם.

הר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף כ עמוד א

ומהא שמעינן שאע"פ שכלי ראשון מבשל דוקא דברים הקלים להתבשל כמים ושמן ותבלין וכיוצא בהן אבל דברים הקשים להתבשל אין מתבשלין בו דהא במלח אסיקנא לקולא אלא לפי שאין אנו בקיאים בטבעי הדברים אנו אוסרין לתת כל דבר בשבת בתוך כלי ראשון בר ממאי דאפשיטא בגמרא להיתרא:

ספר יראים סימן רעד [דפוס ישן - קב] -

עמוד קלד.

ואין בישול תלוי לא בכ"ר ולא בכלי שני אך לפי שהוא דבר המתבשל פעמים שהוא דבר הך ומתבשל אף בכלי שני ויש דבר קשה שאפילו בכלי ראשון אינו מתבשל ויש דבר המתבשל בכלי ראשון ולא בכלי שני כדאמר' בפ' כירה [מ"ב ב'] סבר רב יוסף למימר מלח כתבלין דכ"ר בשלה דכלי שני לא בשלה א"ל אביי תני ר' חייא מלח אינו כתבלין דכלי שני נמי בשלה ופליגי דרב נחמן דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבשרא דתורא ואיכא דאמרי סבר רב יוסף מלח הרי הוא כתבלין כו' דבכלי ראשון נמי לא בשלה והיינו דאמר רב נחמן צריכה מילחא בישולא כבשרא דתורא שלא כל הדברים שווין למלח איכא דאמרי ובשרא דתורא בכ"ר לאו בישול לפי שראשון בישולו הלכך יזהר אדם שלא להכניס בשבת שום דבר בכלי שני ואף בכלי שלישי שהיד סולדת בו שאין אנו בקיאים בדברים רכים וקשים מי הוא מתבשל בכלי שני ומי הוא שאינו מתבשל.

שולחן ערוך הרב, אורח חיים סימן שיח

סעיף יב

ויש מי שמסתפק וחושש מחיוב חטאת גם בכלי שני שהיד סולדת בו מפני שיש דברים רכים שמתבשלים גם בכלי שני ואין אנו בקיאים בהן ושמא גם הלחם נקרא רך לענין זה ומתבשל גם בכלי שני שהיד סולדת בו וכן יש להסתפק ספק זה גם בשאר דברים ויש להחמיר בכולן לבד מבתבלין שהתירו חכמים בפירוש ליתנם בכלי שני וכן מים ושמן כמו שיתבאר והוא הדין לשאר משקין...

שמירת שבת כהלכתה א', הערה קנב:

ומהם הדברים הנקראים תבלין, שמעתיה מהגרש"ז... דלא מסתבר שהם תבלינים הרגילים בינינו, שהם באים להטעים התבשיל, דכיון שהם דקים מאוד, כל שכן שהם מתבשלים גם בכלי שני.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן

עד אות יח:

(יח) האם מותר ליתן בצלים או לימונים בכלי שני כתבלין.

תשובה: בצלים מפורש בעה"ש סעיף מ"ד דהוא כתבלין שמותר בכלי שני, והט"ז ס"ק י"ד אוסר בבצלים אבל ראייתו ממה שמתמתקין ממירוחם אינה ראייה דככתב בעה"ש שהוא מפני הרוטב והשומן ולמה שכתבתי לעיל ס"ק ט"ו בכלל אין ראייה מזה. אך אולי אין בצלים בכלל תבלין דהא חייבין במעשרות ועיין בתוס' נדה דף נ' ע"א ד"ה כל שחייב דשומין ובצלים הוא נמי תבלין ואף שראויין לאכילה בפני עצמן ולכן חייבים במעשר עבדין נמי לטעמא, וג"כ אפשר שתבלין דמתני' דשבת איירי כשהוא תבלין לטעמא לבד ולא בצלים ושומים הראוין לאכילה ולכן יש להחמיר כהט"ז אבל לא מטעמיה, אלא משום דיש דברים שמתבשלין בכלי שני ולא ידוע לנו, אבל בכלי שלישי מותר. ולימונים יש לאסור בכלי שני ומותר בכלי שלישי.

להתבשל מעירוי דכלי ראשון אבל בשר מליח
יבש אין נוח להתבשל בעירוי דכלי ראשון:

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן

שיח ס"ק טו

ולטבול פת, למאן דאוסר בסעיף ה' בכלי שני
אפשר דאין לחלק אף בכלי שלישי ורביעי, כל זמן
שיד סולדת בו יש להחמיר, ועיין הלכות פסח
סימן תמ"ז במ"א [ס"ק] ט' משמע דיש לחלק בין
כלי שני לכלי שלישי ורביעי, דאפילו עירוי מכלי
שני אין אוסר בצונן, כל שכן כשכבר הונח בכלי
שלישי די"ל דמותר לטבול פת בתוכו.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן

עד אות ט"ו

(טו) הנה עלי הטיי /עלי התה/ אינם מבושלים
בעשייתם אלא רק מיובשים בחום. האם מותר
להכין טיי בכלי שלישי בשבת.

תשובה: לע"ד לא נראה כלל לומר דאיכא דברים
שמתבשלים בכלי שלישי. דלא מצינו אלא שבכלי
שני יש דברים המתבשלים וממילא מאחר שאין
אנו יודעין יש לאסור כל דבר, ובכלי שלישי לא
מצינו, ומש"כ בעה"ש סימן שי"ח סעיף כ"ח
דעינינו רואות שטיי /שתה/ מתבשל גם בכלי
שלישי לא מובן זה ומה שרואין אנו בעינינו
שמתאדמין המים זה אינו ענין בשול דאף בקרים
ממש מתאדמין במשך זמן וכ"ש בחמין כשאין
היד סולדת ולא זהו ענין בשול, הגע עצמך דמה
שעינינו רואות אינו כלום דהא מלח רואין אנו
שבחם קצת מרגישין טעם המלח כמו בשמו
אותו בחמין שהיד סולדת ומ"מ הלכה כר"נ (שבת
מ"ב ע"ב) דאפילו ראשון לא בשלה ואף לר' יוסף
לא בשלה אלא בכלי ראשון אף שאין אנו
מרגישין שום חלוק בטעם בין מלח בכ"ר = בכלי
ראשון = ובין בכלי שני ואף לל"ק דאביי דתר"ח
דבכלי שני נמי בשלה משמע דהוא דוקא בכ"ש
ולא בפחות, אלמא דבשול הוא ענין אחר שהוא
תועלת שאיכא במלח ע"י הבשול יותר מהרגשת
טעם מלוח שזה איכא אף בצונן גמור דמלח
שאינו מבושל נמי נותן טעם מלח כידוע ממליחת
בשר והמליחה עצמה בצונן הא עושה לענין
איסור והיתר כמבושל, ומ"מ אין בזה תועלת

ועל קאפע /קפה/ אינו מבושל וכן קאקאו שאין
נאכלין והוא רק לתבלין לכאורה הם ודאי בכלל
סתם תבלין וא"כ מפורש במתני' שבכלי שני
אינם מתבשלים ומותר ליתן לכתחלה, ותמוה על
מה שעה"ש מחמיר בכלי שני וגם בכלי שלישי
לדעתו, וכן משמע ממ"ב ס"ק ל"ט שאוסר גם
קאווי /קפה/ שהוא קפה בכלי שני מטעם דיש
דברים המתבשלים בכלי שני הא בתבלין מפורש
שאינ מתבשלים בכלי שני. בשלמא בעלי טיי
אפשר לא נחשבו בכלל תבלין דהם לא ניתנו
לטעמא אלא למראה ואינם בכלל תבלין
שבמתני' ושייך לאיסתפוקי בהו אבל קפה
וקאקאו שהן תבלין בודאי הרי הם בכלל תבלין
שבמתני' וליכא ספק וצ"ע. ולמעשה צריך עכ"פ
להחמיר בכלי שני ומותר בכלי שלישי.

שמירת שבת כהלכתה, א' הע' קנ:

וכן דעת הגרש"ז [לאסור לשים לימון בכלי שני]...
דיש לחוש דכמו שהוציאו חז"ל מלח מכלל
תבלין, הכא נמי לימון, ובפרט שאין זה פשוט
שלימון הוא בכלל תבלין, שהרי הוא חייב
במעשר וגם מטמא טומאת אוכלין... אך במיץ
לימון שכבר נתבשל, אע"פ שנצטנן ודאי שאין
להחמיר.

חזון איש נ"ב, י"ט:

ונראה דמותר לתת לימון לתוך כלי שני אף שהיד
סולדת, דמשום נראה כבישול ליכא דהוי
כתבלין...

חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף

קמה עמוד ב

וכל שלא בא בחמין וכו' מדיחין אותו בחמין. י"מ
אפי' בכלי ראשון דבהדחה דלא הויא אלא
פורתא אינו מתבשל אבל בשריי' דהוי שעה או
יותר אי אפשר דלא יתבשל כמאכל בן דרוסאי
כיון שהוא בכלי ראשון ואם שרה חייב חטאת אף
על פי שלא נגמר בישולו. וי"מ דהדחה שהתירו
היינו שריי' דבכלי שני דאי בכלי ראשון לא דהא
קי"ל דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון, וליתא דלא
איתמר אלא בתבלין וכיוצא בהן שהן קלים

דיש דברים המתבשלים אפילו בכלי שני ואין אנו בקיאיין, יש להחמיר שלא ליתן שום דבר דשייך בו בישול אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו. ולכן יש לזהר במלח ובצלים בשבת שלא ליתן בקערה וכל שכן לערות עליהם מכלי ראשון (שם). ואם הוא רותח כל כך עד שהיד נכוית בו, נראה לי דלכולי עלמא מבשל (עי' בחבורי שערי צדק פ"ב). ואם נתן מלח אפילו בכלי ראשון, אפילו כשעדיין הקדרה על האש, מותר המאכל, דהמלח בטל לגבי המאכל. ואף על גב דמידי דעביד לטעמא לא בטייל, שאני הכא, דהוי זה זה גורם, דמסתמא נמלח גם בערב שבת. ואף על גב דהוי דבר שיש לו מתירין, כיון שנתבטל מקודם שנאסר, בטל, דנימוח מיד ואין נתבשל מיד לדעת האומרים דצריך מלחא בישולא כבשרא דתורא (וע"ש במ"א שי"ח סקל"א). ואם הוא מלח שנעשה על ידי בישול, פשיטא דיש לסמוך להתיר, דאין בישול אחר בישול (שם במ"א):

רמב"ם הלכות שבת פרק כב הלכה ו

מיחם שפינה ממנו מים חמין מותר ליתן לתוכו מים צונן כדי להפשירן, ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך החמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה, וכן קדרה רותחת אף על פי שהורידה מעל האש לא יתן לתוכה תבלין אבל נותן לתוכה מלח שהמלח אינו מתבשל אלא על גבי אש גדולה, ואם צק התבשיל מקדרה לקערה אף על פי שהוא רותח בקערה מותר לו ליתן לתוך הקערה תבלין שכלי שני אינו מבשל.

חזון איש נ"ב, יט

ולענין כלי שלישי, במקום שכלי שני אסור כגון בפת, או בצלים לדעת האחרונים המחמירין, כתב במ"ב שהפמ"ג מצדד להקל, ולא מצינו מקור לחלק בין שני לשלישי, ואם דברים מתבשלים בשני מתבשלים בשלישי ואין הדבר תלוי אלא בחם המים שיהיו חמים שהיס"ב... ומיהו כיון שאינו אלא חומרא, במה שנהגו נהגו, ועל הרוב אין כלי שלישי יד סולדת לכן הקילו.

הבשול ואמדו חז"ל שהוא דוקא בחום גדול מאד עד שלהלכה הוא דוקא כבשרא דתורא. וכן הוא בעלי הטיי שמה שנצבע המים בחום קטן אינו ענין בשול, שלכן אפשר שהוא מקושי הבשול וא"כ אין לנו לומר מעצמנו כלום אלא מקבלה וממילא הוא ככל סתם דברים דהוא בכלי שני ספק ובכלי שלישי יש להתיר.

רמב"ם הלכות מעשר פרק ג הלכה טו

השמן משירד לעוקה אף על פי שירד נוטל מן העקל ומן הממל ומבין הפסין ונותן לקערה קטנה ולתמחוי לתוך התבשיל אעפ"י שהוא חם מפני שאינו מתבשל בכלי שני, ואם היה חם ביותר כדי שיכוה את היד לא יתן לתוכו מפני שהוא מתבשל.

רדב"ז הלכות מעשר פרק ג הלכה טו

ואם היה חם ביותר וכו'. איכא למידק דמשמע מדבריו דאפילו כלי שני מבשל ואנן ק"ל בכל דוכתא דכלי שני אינו מבשל וי"ל דלא איירי רבינו אלא בכלי שנתבשל בו על האש והעבירו רותח אז הוא מבשל והיינו דתנן אבל לא יתן לאלפס ולקדרה כשהן רותחין וז"ל בפירוש המשנה ואסור לו לתת אותו בקדרה שבישל בה התבשיל כל זמן שהיא רותחת לפי שהוא מתבשל לשם עכ"ל. עוד יש לתרץ דאע"ג דבעלמא בישול כלי שני לא חשיב בישול לענין קביעת מעשר הוקבע כיון שע"י בישול זה הוא מכשירו לאכילה נגמרה מלאכתו והא דתנן לקדרה ולא לפס אורחא דמילתא נקט וה"ה לחמטה ולתמחוי בזמן שהוא חם ביותר והכי משמע בירושלמי דגרסינן עלה הכל מודים בכלי שני שהוא מותר מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני אמר ר' יוסי בר רבי בון כאן היד שולטת כאן שאין היד שולטת משמע מהכא דטעמא משום שאין היד שולטת הילכך לא שנא כלי שני מכלי ראשון:

חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים)

כלל כ

סעיף ד

כלי שני (פי' הכלי שעירה לתוכו מכלי שבשלו בו) אינו מבשל אפילו אם היד סולדת בו. ואמנם כיון

זמן כדי שיתבשל ולא לערות החמין על הטי"י ותיכף לשפוך החמין לחוץ דברגע אחת לא יתבשלו והדרך הישר הוא להכין הסענ"ס מבעוד יום וכן אנו נוהגים וכן הדין בקאור"א ובשאר מיני בישולים כאלו כמו סאקאלאד"א וקאק"א:

ש"ת יחזה דעת חלק ו סימן כב

שאלה: האם מותר לתת עלי מינטא (בלשון ערבי נענע) בשבת, אל תוך כוס תה חם שהיד סולדת בו?

תשובה: שנינו במשנה (שבת קמה:), כל שבא בחמין בערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת, וכל שלא בא בחמין מערב שבת מדיחין אותו בחמין בשבת, חוץ מן המליח הישן וקולייס האיסיפנין שהדחתן היא גמר מלאכתן. וכתבו התוס' (שבת לט בד"ה כל), כל שבא בחמין בערב שבת, כלומר שנתבשל לגמרי שורין אותו בחמין אפילו בכלי ראשון. וכל שלא בא בחמין מערב שבת מדיחין אותו, לפירוש רשב"ם שמפרש שעירוי דינו ככלי שני שאינו מבשל, ניחא הכא, דמשמע שאין שורין אותו בכלי ראשון, אבל מדיחין אותו דרך עירוי מכלי ראשון. אבל פירוש רבינו תם שדין עירוי כדין כלי ראשון שמבשל, א"כ בעל כרחך שפירוש מדיחים אותו היינו בכלי שני, וא"כ מאי איריא מדיחים, והלא אפילו לשרות בכלי שני מותר, שכלי שני אינו מבשל. ואומר ר"י שאפילו בכלי שני אין שורין אותו, שהואיל והמים חמין נראה כמבשל. ואף על פי ששנינו לקמן /שבת/ (מב) אבל נותן הוא (התבלין) לתוך הקערה או לתוך התמחוי, היינו דוקא תבלין שעשויים למתק הקדרה שאינו נראה כמבשל. אי נמי שורין אותו ג"כ בכלי שני כיון שאינו מבשל, ומה שתפס לשון מדיחין להשמיענו שאפילו הדחה נחשבת גמר מלאכה לגבי מליח הישן וקולייס האסיפנין. ע"כ. ובפסקי התוס' שם (אות קנ"ד) תפסו לחומרא כלשון ראשון של התוס', שאף בכלי שני אין שורין אותו בשבת מפני שנראה כמבשל. וכן כתב האור זרוע ח"ב (סימן ס"ב, דט"ו ע"א). ע"ש. וכן פסקו הבית חדש והמגן אברהם (סימן שי"ח ס"ק ט"ו). וכן הסכים הגאון מהר"י עייאש בספר מטה יהודה שם. וכן פסק המשנה ברורה (שם ס"ק ל"ד). ע"ש. אבל המאירי

ש"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן

עד

(ד) האם יש לחוש לדעת הח"א דכלי שני מבשל ביד נכזית בו לכ"ע והאם יש לחוש ליד נכזית בו אף בכלי שלישי.

תשובה: לא שייך לידע מנהג בזה משום דמחמירין אנו בכלי שני בכל דבר משום די ש דברים שמתבשלין גם בכלי שני ולא ידוע לנו שלכן החלוק ביד נכזית לא מצוי שיהיה נוגע לנו לדינא. וליד נכזית בכלי שלישי שהוא נוגע לכל הדברים נוהגין שאין מחלקין דבכל כלי שלישי מקילין. אבל אין ללמוד ממנהג זה להקל גם בכלי שני דאפשר אף להח"א ליכא איסור בכלי שלישי אף בנכזית ואולי ליכא כלל מציאות זה.

ערוך השולחן אורח חיים סימן שיח סעיף

כח

וכיון שנתבאר דכל דבר שהדחתן זו היא גמר מלאכתן הוי בישול וחייב בשבת לפ"ז העשב שקורין טה שמערין עליהם חמין ודבר ידוע שבישולן קל ואפילו בכלי שני מתבשלים כמו שענינו רואות המערה עליהן חמין בשבת אפילו ע"י כלי שני חייב חטאת ורבים נכשלים בזה בטענות של הבל יש שאומרים שהטי"י כבר נתבשל במקומו ואין בישול אחר בישול וטעות גדול הוא אפילו אם האמת כן הוא דבשם אין הבישול לבשלו אלא לעשותו פירא שיהא ראוי לבישול ואיך נאמר על זה שהוא כבר מבושל והרי מוכרין אותו עתה בכסף מלא כדי לבשלו וגם שמעתי ששקר הדבר שאין מבשלין אותו במקומו ויש שעושים ע"י כלי שני והיינו שמערין מים חמין מהכלי ראשון לצנצנת ונותנים עליו הטי"י ואח"כ נותנים המים והטי"י להטשאני"ק ואח"כ שופכין עליהם החמין מכלי ראשון וממ"נ חייבים חטאת ובפרט שענינו רואות שמתבשלים בכלי שני ובכלי שלישי שבישולן קל ויש שנוהגים לערות עליהם רותחים מכלי ראשון מבעוד יום ועומד מעט ואח"כ שופכים המים והטי"י נשאר יבש ולמחרת בבוקר שופכים עליו חמין מכלי ראשון שהרי כבר נתבשל מאתמול ואין בישול אחר בישול בדבר יבש אך בזה האופן צריך להשהות החמין על הטי"י מבעוד יום מעט

לומר שעירוי אינו מבשל כלל, אלא רק מבליע ומפליט ע"ש). וכן כתב הגאון רבי משה בן חביב /חיון/ בתשובה שהובאה בשו"ת גנת ורדים (חאר"ח כלל ג' סימן ט', דס"ב רע"ב), שהרמב"ם סובר שהדחה מותרת בזה אפילו מכלי ראשון, שמכיון שההדחה נעשית בזמן מועט, אין כאן בישול כלל אלא חימום, אבל שריה אסורה הואיל ושוהה בתוכו זמן מרובה. אבל בכלי שני אפילו שריה מותרת. ע"ש. וכן הסכים להלכה הגאון מהר"י פראג' בשו"ת גנת ורדים (שם כלל ג' סימן ה', דף נב סוף ע"ד והלאה) שלענין פסק הלכה נקטינן להקל כתירוץ השני של תוס' כיון דהוי מילתא דרבנן נקטינן כדברי המיקל. ע"ש. וכן פסק הגאון רבי יצחק טאייב בספר חוקת הפסח בהשמטות (סימן ש"ח, דף ק"ד ע"ג), שהואיל ובכל האיסורים ק"ל שכלי שני אינו מבשל נראה שגם בשבת יש להתיר לשרות בכלי שני, כדעת הר"א ממיץ, וכתירוץ השני של התוס'. וכן פירש המהר"ם בן חביב דעת הרמב"ם. ע"ש. (וראה עוד בתועפות ראם על היראים דקל"ה ע"א). וממילא יש להתיר לתת עלי מינטא לתוך כוס תה חם שהיד סולדת בו, שבכלי שני מותרת אף שריה, ומכל שכן שיש מקום לומר שדין עלי מינטא כדין תבלין הבאים למתק התבשיל שבקדרה, שהתירו התוספות אף לתירוץ הראשון. וכן מבואר עוד בתוס' (פסחים מ סע"ב). ע"ש. וכן המנהג להקל בזה, והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם. בסיכום: מותר לתת עלי מינטא (נענע) אל תוך כוס תה חם אף על פי שהיד סולדת בו. וכן המנהג.

שו"ת יביע אומר חלק ז - אורח חיים סימן מ (ג) ולענין השאלה אם מותר ליתן שקית תה לכלי שני של מים חמים שהיד סולדת בו, או אם אפשר לכל הפחות להתיר בכלי שלישי. הנה בספר נתיבות השלום על אה"ע (בסוף הספר דף ו' ע"ד), כתב, שאסור ליתן עלי תה אף בכלי שני, מכיון שכתבו הפוסקים שיש הרבה דברים שהם קלי הבישול, ויש לחוש לזה גם לגבי עלי התה, ובפרט שהוא נותנם בכלי שני רותח במשך זמן רב ופולטים הרבה, ואפשר שזהו בישולם, ולא

(שבת קמה:) כתב: וכל שלא בא בחמין מלפני השבת וכו', מדיחים אותו בחמין בשבת, ואין אומרים הדחתו היא בישולו, אבל אין שורין אותו בחמין שעה או חצי שעה, שהואיל ובכלי ראשון הוא, מתבשל קצת. ע"ש. ומבואר שסובר שבכלי שני אף שורין אותו. (ועיין במאירי שבת מב בד"ה המשנה הרביעית. ודו"ק). וכן דעת רבינו אליעזר ממיץ בספר יראים (סימן ק"ב במלאכת האופה), שכתב, וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחים אותו בחמין בשבת, פירוש, בכלי ראשון, וכאשר פירשנו למעלה שיש דבר שאפילו בכלי ראשון אינו מתבשל, כך יש חילוק בענינים שבין הדחה לשריה. ע"ש. ומשמע שבכלי שני אף שורין אותו בשבת. וכן כתב בחידושי הר"ן (שבת קמה:) וז"ל: וכל שלא בא בחמין בע"ש מדיחין אותו בחמין, יש מפרשים אפילו בכלי ראשון, שבהדחה שאינה אלא שהייה מועטת אינו מתבשל, אבל בשרייה ששוהה שעה או יותר, אי אפשר שלא יתבשל מעט כמאכל בן דרוסאי, כיון שהוא בכלי ראשון. ויש מפרשים שהדחה שהתירו היינו שרייה בכלי שני, שאילו בכלי ראשון לא, שהרי עירוי ככלי ראשון. וזה אינו, שלא אמרו כן אלא כגון תבלין שהם קלים להתבשל מעירוי של כלי ראשון, אבל בשר מליח אינו נוח להתבשל מעירוי של כלי ראשון. ע"כ. ומוכח שעכ"פ שריה בכלי שני מותרת. ורבינו ירוחם (בדף ס"ט ע"א) אחר שהביא תירוץ הראשון של התוס', כתב, ויש מהגאונים שכתבו שאפילו בכלי ראשון מותר להדיח וכו', ודוקא הדחה אבל לשרות אסור, ובכלי שני מותר אף לשרות. ע"ש. וכן מוכח באורחות חיים (הלכות שבת אות נז) שמותר לשרות בכלי שני. וז"ל הרמב"ם (בפרק כב מהלכות שבת הלכה ח'): ודבר שהוא צונן מעיקרו, ולא בא בחמין מעולם, מדיחים אותו בחמין בשבת, אבל אין שורין אותו בחמין בשבת. ולכאורה היה נראה שאוסר שריה גם בכלי שני. אבל יש לדחות שלא אסר לשרות אלא בכלי ראשון, ובכל זאת מותר להדיח מכלי ראשון, שכיון שנעשה דרך הדחה בעלמא, אינו מתבשל. ולעולם שריה בכלי שני מותרת. (ומה גם לפי מ"ש הגאון רבי יצחק טאייב בערך השלחן יורה דעה (סימן ס"ח סק"ו) שלדעת הרמב"ם יש

גרע מדין מליח ישן וקולייס האיספנים שהדחתן זהו גמר מלאכתם. ע"ש. והובא בשו"ת זכר יהוסף (ר"ס קב). ע"ש. גם המשנה ברורה (סימן שיח ס"ק לט) כתב, שאפי' אם נותן עלי התה לתוך כלי שני שהיס"ב יש לאסור, הן מטעם שדבר שלא בא בחמין מלפני השבת אין שורים אותו בחמין בשבת, ואפילו בכלי שני אסור לשרותו, והן מטעם מה שכתבו הפוסקים שיש דברים רכים קלי הבישול המתבשלים אף בכלי שני, ולפ"ז אפשר שיש בזה חשש איסור תורה. ע"כ. (ובשער הציון ציין לספר נתיבות השלום הנ"ל). והנה הטעם שכתב לאסור משום שכל דבר שלא בא בחמין מלפני השבת אין שורים אותו בחמין בשבת, ואפילו בכלי שני יש לאסור, הדבר תלוי בתירוץ התוס' (שבת לט א) ד"ה כל שלא וכו', שלדעת ר"י גם בכלי שני אסור לשרותו משום דמחזי כמבשל, אבל לתירוץ השני מותר לשרותו בכלי שני. ע"ש. והאור זרוע ח"ב (סימן סב) תפס להחמיר כתירוץ ראשון. וכן פסקו הב"ח והמג"א (סימן שיח ס"ק טו). וכן פסק המשנה ברורה (שם ס"ק לד). אבל המאירי כתב שלא נאסר לשרותו אלא בכלי ראשון. וכ"כ בספר יראים (סימן קב). וכן מוכח בארחות חיים (הל' שבת אות נז). וכתב הגאון מהר"י פראג' בגנת ורדים (כלל ג סימן ה, דנ"ב סוף ע"ד והלאה) שלענין פסק הלכה נקטינן להקל כתירוץ השני של התוס', דכיון דהויא מילתא דרבנן, בשל סופרים הלך אחר המיקל. וכ"כ המהר"ם בן חביב (שם סימן ו דף נו רע"א), שלדעת רוב הפוסקים כולה מתני' מיירי בכלי ראשון, אבל בכלי שני, מותר לשרות. ע"ש. וכ"כ הגר"י טייב בספר חוקת הפסח (בהשמטות לאו"ח סימן שיח), שהואיל ובכל האיסורים קי"ל שאין כלי שני מבשל, גם בשבת יש להתיר לשרות בכלי שני כדברי הר"א ממיץ, וכמ"ש המהר"ם בן חביב בדעת הרמב"ם. ע"ש. וכן כתב המג"א (סימן שיח ס"ק יט) בדעת מרן הש"ע דס"ל שהעיקר כתירוץ שני של התוס'. ע"ש. (וכבר הבאתי כל זה בשו"ת יחיה דעת ח"ו סימן כב. ומשמם בארה). וא"כ טעמו זה אינו להלכה. וגם הטעם השני משום שיש דברים רכים המתבשלים גם בכלי שני, כבר כתבנו לעיל בשם מהר"י פראג' שהרמב"ם חולק על היראים

בחששא זו. ושכ"כ המהר"ם בן חביב בגנת ורדים (שם דנ"ו ע"א). וא"כ לאו מילתא פסיקתא היא, ובפרט לדידן דאזלינן בתר הרמב"ם, ואין ספקו של היראים בזה מוציא מידי ודאי של הרמב"ם, וכן הטור חולק על היראים בזה. וא"כ אין כאן אלא חומרא בעלמא, ושלא כמ"ש המשנ"ב שיש בזה חשש איסור תורה. וע' בספר צמח צדק מליבאוויטש (סוף פ"ג דשבת דמ"א ע"ב), אודות עירוי מכלי ראשון שהיה טמון בתנור מע"ש, על תה שלא נתבשל כלל, שאף שחלילה לנהוג כן, דהא קי"ל עירוי מבשל כדי קליפה, מ"מ אפשר שא"צ למחות, כי לדעת הרמב"ן והרשב"א עירוי אינו מבשל כלל, ואף על פי שאנו רואים שע"י העירוי קיבלו המים טעם תה, מ"מ זהו בליעת טעם בלי בישול. וכן דעת הרשב"ם, תדע שהרי קי"ל שהמלח גם בכלי ראשון אינו מתבשל, אף שענינו הרואות שגם בכלי שני ימס המלח ויתן טעם המליחות בתבשיל, ואעפ"כ לא חשיב בישול, ה"נ י"ל לגבי עלי התה. וגם יש לצרף מ"ש בב"י (סימן שיח) בד"ה כלי ראשון מבשל, וז"ל: "כתב בהגהות מרדכי, קרוב הדבר דלא חשיב כלי ראשון אלא עם סילוקו מן האש מיד, אבל אם הניחו להפיג רתיחתו הו"ל כלי שני", וא"כ ה"ה כאן בחמין הטמונים בתנור מע"ש, כיון שהתנור גרוף אלא שנשארו מעט גחלים, אך הם קטומים, ועד למחרת עובר חצי מעת לעת, וא"כ אין לזה דין כ"ר, ואף שהב"י כ' ע"ז, ולי משמע שכל זמן שהיס"ב חשוב כלי ראשון, מ"מ יש לצרף דעת הגמ"ר לשיטת הרמב"ן והרשב"א וסיעתם לענין שלא למחות וכו'. ע"ש. ומשמע שאילו היו נוהגים לעשות כן ע"י כלי שני, היה מתיר בודאי, כיון שהלכה רווחת שכלי שני אינו מבשל כלל. (ובשו"ת עטרת יצחק (סימן סב) הביא עוד סברא להקל אף בעירוי מכלי ראשון על עלי התה, שדוקא במערה על דבר הנאכל בעצמו שייך לאסור משום בישול, משא"כ עלי התה שאינם נאכלים בעצמם, אלא עומדים להוציא מהם תמצית טעם וריח לתוך המים החמים וכו'. ע"ש). וכן ראיתי לידידי הגר"ש משאש בשו"ת תבואות שמש (חאו"ח סימן ל) שישב על מדוכה זו, בדיון עשיית התה בשבת, והעלה שיש להתיר לתת עלי התה לתוך כלי שני שהיס"ב, הואיל וכלי שני

אינו מבשל. אלא שהוא נהג להחמיר על עצמו לערות מכלי שני לתוך כלי שלישי שמונח בו התה, שמכיון שהוא עירוני מכלי שני לשלישי מותר בשופי. והניף ידו שנית בזה להלן (בסימן סו), וכתב לחלק בין עלי התה לדין קולייס האיספנין. ע"ש. וכן העלה בשו"ת תפלה למשה ח"א (סימן לג), שמן הדין מותר ע"י כלי שני וכו'. ע"ש. ומכל מקום נראה לי שנכון להחמיר בזה ולחוש להאחרונים הנ"ל. וע"ע להלן בסמוך.

ד) אמנם נראה שעל ידי עירוני מכלי שני על עלי התה שבכלי שלישי יש להקל גם למעשה, וזאת ע"פ מ"ש הפרי מגדים (א"א סימן שיח ס"ק לה), שמדברי המג"א (סימן תמז סוף סק"ט) משמע שעירוני מכלי שני הוא ככלי שלישי, ואינו אוסר בחמץ כלל, וכל שכן בשאר איסורים, ואפי' למ"ד כלי שני מפליט ומבליע, מ"מ עירוני שלו אינו מפליט, ובשבת ג"כ אפי' למ"ד שאסור לתת פת בתוך כלי שני, וכמ"ש הרמ"א בסעיף ה', מ"מ בכלי שלישי יש להקל. וכן הדין לגבי עלי התה,

שאם מערה מים חמים לכלי שני ומשם לכוסות קטנים יש להקל. ע"כ. ומוכח מדבריו שגם בעירוני מכלי שני לכלי שלישי יש להקל. וכ"כ המשנה ברורה (סימן שיח ס"ק לה). ע"ש...

מ"מ מסתבר שמותר לערות רותחים מכלי שני על תה המונח בכלי שלישי, שאפילו אם נאמר שהתה מתבשל בכלי שני, מ"מ ע"י עירוני מכלי שני לשלישי אין לחוש. וכמ"ש כיו"ב המג"א (סימן תמז סק"ט) שאפי' אם נאמר שכלי שני אוסר לענין חמץ בפסח, מ"מ ע"י עירוני מכלי שני יש להתיר, ואינו מבליע ומפליט, וכל שכן בשבת שאין לחוש לשמא יבשל. עכת"ד. וכבר קדם וזכה בראיה זו הפמ"ג הנ"ל. וע"ע בקצות השלחן (סימן קכד בדה"ש אות כא). ע"ש...

ולדינא יש להקל אף בעירוני מכלי שני על השקית של התה שבכלי שלישי אף שהיס"ב. וכן המנהג.